

HET NEGENDE SCHRIFT VAN MAYA

Van Isabel Allende zijn bij Wereldbibliotheek verschenen

Het huis met de geesten
Liefde en schaduw
Eva Luna
Het goud van Tomás Vargas
Het oneindige plan
Paula
Afrodite
Fortuna's dochter
Portret in sepia
De stad van de wilde goden
Herinnering aan mijn Chili
Het rijk van de gouden draak
Het woud van de pygmeëen
Zorro
Inés, vrouw van mijn hart
De som der dagen
Het eiland onder de zee
Het negende schrift van Maya
Ripper
De Japanse minnaar
De winter voorbij
Bloemblad van zee
Wat wij willen
Violeta

Isabel Allende

Het negende schrift van Maya

Vertaald uit het Spaans
door Rikkie Degenaar

Eerste druk 2011
Elfde druk 2022

Oorspronkelijke titel *El cuaderno de Maya*
© 2011 Isabel Allende
© 2011 Nederlandse vertaling Rikkie Degenaar /
Uitgeverij Wereldbibliotheek
Alle rechten voorbehouden
Omslagontwerp bij Barbara
Omslagillustratie © Arcangel / Sarah Jarrett

NUR 302

ISBN 978 90 284 5279 4

www.wereldbibliotheek.nl

*Voor de jonge mensen van mijn clan:
Alejandro, Andrea, Nicole,
Sabrina, Aristoteles en Achilleas*

Tell me, what else should I have done?
Doesn't everything die at last, and too soon?
Tell me, what is it you plan to do
With your one wild and precious life?

MARY OLIVER
'The Summer Day'

ZOMER

(januari, februari, maart)

Het is inmiddels een week geleden dat mijn grootmoeder me zonder tranen omhelsde op de luchthaven van San Francisco en me voor de zoveelste keer vertelde dat ik, als ik ook maar enigszins waarde hechtte aan mijn leven, met niemand die ik kende contact mocht zoeken, tot we zeker wisten dat mijn vijanden niet meer achter me aan zaten. Nini is paranoïde, net als alle inwoners van de Onafhankelijke Volksrepubliek Berkeley, bedreigd als ze zich voelen door de regering en buitenaardse wezens, maar in mijn geval was het niet te veel gezegd, ik kan niet voorzichtig genoeg zijn. Ze gaf me een honderdblaadjesschrift mee om een dagboek in bij te houden, zoals ik dat sinds mijn achtste heb gedaan, tot op mijn vijftiende ineens alles misging in mijn leven. ‘Je krijgt nog alle tijd om je te vervelen, Maya,’ zei ze. ‘Gebruik die om de enorme stommiteiten te beschrijven die je hebt begaan, misschien dat je dan beseft wat je hebt aangericht.’ Ik heb verschillende dagboeken volgeschreven, die, verzegeld met ducttape, door mijn grootvader achter slot en grendel in zijn bureau werden bewaard en tegenwoordig in een schoenendoos onder Nini’s bed liggen. Dit zou mijn negende schrift worden. Nini denkt dat die schriften me van pas zullen komen als ik in psychoanalyse ga, omdat ze de sleutels bevatten van mijn persoonlijkheidsdefecten, maar als ze ze had gelezen zou ze weten dat er zo’n ontzettende hoop verzinsels in staan dat Freud zelf er nog door op het verkeerde been gezet zou worden. Eigenlijk wantrouwt mijn grootmoeder professionals die uurtarieven hanteren, aangezien die

geen enkele baat hebben bij snel resultaat, maar voor psychiaters maakt ze een uitzondering omdat eentje haar ooit heeft gered van een depressie en behoed voor de valstrikken van de magie, toen ze het in haar hoofd had gehaald met de doden te willen communiceren.

Om haar niet voor het hoofd te stoten heb ik het schrift in mijn rugzak gestopt, zonder van plan te zijn het te gebruiken, maar de tijd gaat langzaam hier, en schrijven is een manier om de uren door te komen. Deze eerste week in ballingschap heeft lang geduurd. Ik zit op een eilandje dat op de kaart vrijwel niet te zien is, terug in de middeleeuwen. Het valt me zwaar om over mijn leven te schrijven, omdat ik niet weet welke herinneringen echt zijn en wat het product is van mijn verbeelding; de strikte waarheid kan onaangenaam zijn en daarom, zelfs zonder dat ik me daarvan bewust ben, verander ik die, of ik overdrijf, maar ik heb me voorgenomen iets aan die tekortkoming te doen en in de toekomst zo min mogelijk te liegen. Vandaar dat ik schrijf op dit moment, met de hand, terwijl tegenwoordig zelfs de Yanomami-indianen in het Amazonegebied met computers werken. Het gaat langzaam en wat ik produceer lijkt wel cyrillisch schrift, want ik kan het zelf niet eens ontcijferen, maar ik veronderstel dat het er met elke volgende pagina beter op zal worden. Schrijven is als fietsen: je vergeet het niet, al heb je het jarenlang niet gedaan. Ik probeer een chronologische volgorde aan te houden, want enige orde is vereist, en ik dacht aanvankelijk dat ik daar geen moeite mee zou hebben, maar ik raak de draad kwijt, ik dwaal af of herinner me een aantal pagina's verder ineens iets belangrijks dat ik op geen enkele manier kan inpassen. Mijn geheugen beweegt zich in cirkels, spiralen en sprongen, als een trapezwerker.

Ik heet Maya, ik ben negentien jaar, van het vrouwelijk geslacht en vrijgezel. Op dit moment heb ik geen geliefde, niet

uit kieskeurigheid maar bij gebrek aan gelegenheid. Ik ben geboren in Berkeley, in Californië, bezit een Amerikaans paspoort en ben tijdelijk uitgeweken naar een eiland in het zuiden van de wereld. Ze hebben me Maya genoemd omdat Nini iets met India heeft en mijn ouders geen andere naam wisten te bedenken, hoewel ze daar toch negen maanden de tijd voor hebben gehad. In het Hindi betekent *maya* betovering, illusie, droom, niet bepaald zaken die met mijn karakter overeenkomen. Attila zou beter bij me passen, want waar ik langs ben gekomen, groeit geen gras meer. Mijn geschiedenis begint in Chili, met mijn grootmoeder, mijn Nini, lange tijd voordat ik werd geboren, want als zij niet was geëmigreerd, als zij niet verliefd was geworden op Popo en zich niet in Californië had gevestigd, zou mijn vader mijn moeder niet hebben ontmoet en zou ik niet ik zijn, maar een heel ander iemand, een jonge Chileense. Wat kan ik verder vertellen over mezelf? Ik ben een meter tachtig, weeg achtenvijftig kilo als ik voetbal, en heel wat meer als ik mezelf niet in acht neem, ik heb gespierde benen, twee linkerhanden, blauwe of grijze ogen, dat hangt af van het tijdstip van de dag, en ik vermoed dat ik blond ben maar daar ben ik niet helemaal zeker van, want mijn eigen haarkleur heb ik al een jaar of wat niet meer gezien. Ik heb niets geërfd van het exotische uiterlijk van mijn grootmoeder, met haar olijfkleurige huid en die donkere kringen onder haar ogen waardoor ze er altijd wat verlopen uitziet, of van dat van mijn vader, elegant als een torero en net zo ijdel, en ik lijk ook niet op mijn grootvader – mijn onnavolgbare Popo –, want die is jammer genoeg mijn biologische voorouder niet; hij is Nini's tweede echtgenoot.

Ik lijk op mijn moeder, tenminste, wat lengte en huidskleur betreft. Ze was geen Laplandse prinses, zoals ik geloofde toen ik nog niet kon nadenken, maar een Deense stewardess op wie mijn vader, die piloot is, in de lucht verliefd werd. Hij was te jong om te trouwen, maar hij had het

in zijn hoofd gezet dat zij de vrouw van zijn leven was en heeft zo koppig achter haar aan gezeten dat ze uiteindelijk uit vermoeidheid maar toegaf. Of misschien gaf ze toe omdat ze zwanger was. Maar feit is dat ze trouwden en daar binnen een week al spijt van hadden, hoewel ze bij elkaar zijn gebleven tot ik geboren was. Een paar dagen na mijn geboorte, terwijl haar echtgenoot aan het werk was, pakte mijn moeder haar koffers, wikkelde mij in een dekentje en stapte in een taxi om haar schoonouders op te zoeken. Nini was op dat moment in San Francisco om tegen de oorlog in de Perzische Golf te protesteren, maar Popo was thuis en nam het bundeltje in ontvangst, dat ze hem zonder veel verdere omhaal aanreikte, waarna ze weer naar de taxi holde, die op haar was blijven wachten. Een kleindochter die zo petietierig was dat ze in één hand van de grootvader paste. Kort daarop werden de papieren voor de scheiding per post thuisbezorgd, en gaf de Deense op de koop toe te kennen dat ze afzag van de voogdij over haar dochter. Mijn moeder heet Marta Otter en ik heb haar in de zomer van mijn achtste jaar leren kennen, toen mijn grootouders me mee naar Denemarken namen.

Ik bevind me in Chili, het geboorteland van mijn grootmoeder, Nidia Vidal, waar de oceaan happen neemt van de aarde en het Zuid-Amerikaanse continent in eilanden uiteenvalt. Preciezer gezegd bevind ik me in Chiloé, in La Región de los Lagos, tussen de eenenveertigste en de drieënveertigste breedtecirkel op het zuidelijk halfrond, op een archipel met een oppervlakte van ongeveer negenduizend vierkante kilometer en met zo'n tweehonderdduizend inwoners, die stuk voor stuk kleiner zijn dan ik. In het Mapudungun, de taal van de oorspronkelijke bewoners van het gebied, betekent *chiloé* 'land van de cáhuiles' – dat zijn luidruchtige meeuwen met zwarte koppen – maar het zou eigenlijk het 'land van hout en aardappels' moeten heten. Behalve Isla Grande, waar de dichtstbevolkte steden zich bevinden, zijn

er veel kleine eilandjes, een aantal onbewoond. Sommige eilanden vormen groepjes van een stuk of drie, vier, zo dicht bijeen dat ze elkaar bij laagwater aanraken, maar ik was niet zo gelukkig op een van die eilanden terecht te komen; ik woon op drie kwartier varen met een motorboot op kalme zee van het dichtstbijzijnde dorp.

Mijn reis van Noord-Californië naar Chiloé begon in de trouwe gele Volkswagen van mijn grootmoeder, die sinds 1999 zeventien botsingen te verduren heeft gehad, maar loopt als een Ferrari. Het was hartje winter toen ik vertrok, een van die winderige, regenachtige dagen waarop de Baai van San Francisco zijn kleuren verliest en het landschap met een kroontjespen getekend lijkt – wit, zwart, grijs. Mijn grootmoeder reed zoals ze dat altijd doet, met horten en stoten, vastgeklampt aan het stuur als aan een reddingsboei, met haar ogen meer op mij gericht dan op de weg, druk bezig met haar laatste instructies. Ze had me nog niet verteld waar ze me precies heen zou sturen; Chili, dat was het enige wat ze had losgelaten toen ze het plan schetste om me te laten verdwijnen. In de auto onthulde ze me de details en ze overhandigde me een goedkoop toeristengidsje.

‘Chiloé? Waar is dat?’ vroeg ik.

‘Hierin vind je alle informatie die je nodig hebt,’ zei ze terwijl ze naar het boekje wees.

‘Het lijkt wel erg ver weg...’

‘Hoe verder, hoe beter. In Chiloé woont een vriend van me, Manuel Arias, op Mike O’Kelly na de enige op deze wereld aan wie ik zou durven vragen om jou één à twee jaar verborgen te houden.’

‘Eén à twee jaar! Je bent gestoord, Nini!’

‘Kijk eens, kind, er zijn van die momenten dat een mens geen enkele controle heeft over zijn eigen leven, dat de dingen gewoon gebeuren. En voor jou is dit zo’n moment,’ verkondigde ze met haar neus tegen de voorruit gedrukt,

terwijl we ons in den blinde voortbewogen over die wirwar van snelwegen.

We kwamen uitgeput op de luchthaven aan en namen daar zonder veel verdere poespas afscheid van elkaar, en het laatste beeld dat ik van haar bewaar is dat van de Volkswagen, die hortend en stotend wegrijdt in de regen.

De vliegreis naar Dallas nam een paar uur in beslag. Ik zat tegen het raampje aan gedrukt, naast een dikke vrouw die naar geroosterde pinda's rook, en daarna was het nog eens tien uur vliegen naar Santiago; ik was klaarwakker en had honger, terwijl ik piekerde en nadacht, en het boek over Chiloé las, dat de deugden roemde van het landschap, de houten kerken en het eenvoudige leven. Ik was doodsbang. De dageraad van die 2de januari van het jaar 2009 brak aan met een oranje hemel boven de donkerpaarse bergen van de Andes, definitief, eeuwig en immens, en de stem van de gezagvoerder kondigde de daling aan. Snel daarna doemde een groene vallei op; ik zag rijen bomen, ingezaaide velden en in de verte Santiago, waar mijn grootmoeder en mijn vader zijn geboren, en waar zich een geheimzinnig stukje van mijn familiegeschiedenis heeft afgespeeld.

Ik weet maar heel weinig van het verleden van mijn grootmoeder; ze heeft daar maar zelden iets over verteld, alsof haar leven pas was begonnen toen ze Popo leerde kennen. Haar eerste echtgenoot, Felipe Vidal, stierf in 1974, in Chili, een paar maanden nadat de militairen in een staatsgreep de socialistische regering van Salvador Allende omver hadden geworpen, wat het begin inluidde van een dictatuur in het land. Eenmaal weduwe, besloot ze dat ze niet in een onderdrukt land wilde leven en emigreerde met haar zoon Andrés, mijn vader, naar Canada. Mijn vader heeft niet veel aan dat verhaal kunnen toevoegen, want hij herinnert zich weinig uit zijn kindertijd, maar zijn vader, van wie maar drie foto's bewaard zijn gebleven, aanbidt hij nog steeds. 'We komen

hier niet meer terug, hè?’ had Andrés in het vliegtuig dat hen naar Canada bracht gezegd. Het was geen vraag, maar een beschuldiging. Hij was negen jaar en was de maanden daarvoor in één klap volwassen geworden, en hij eiste verklaringen, want hij realiseerde zich dat zijn moeder hem probeerde te beschermen met halve waarheden en leugens. Hij had zich flink gehouden toen hij te horen had gekregen dat zijn vader aan een hartaanval was overleden en al begraven was zonder dat hij het lichaam nog had kunnen zien om afscheid te nemen, en heel kort daarna zat hij al in een vliegtuig, op weg naar Canada. ‘Maar natuurlijk komen we terug, Andrés,’ had zijn moeder hem verzekerd, maar hij geloofde haar niet.

In Toronto werden ze opgevangen door vrijwilligers van het vluchtelingencomité, die moeder en zoon geschikte kleren verstrekten en hen installeerden in een gemeubileerd appartement, met opgemaakte bedden en een goedgevulde koelkast. De eerste drie dagen, zolang hun voorraad strekte, bleven ze binnen, bibberend van de eenzaamheid, en op dag vier kregen ze bezoek van een maatschappelijk werkster die goed Spaans sprak en hen informeerde over de rechten en plichten van alle inwoners van Canada. Om te beginnen gingen ze naar een intensieve cursus Engels en werd het kind ingeschreven op een school, daarna kreeg Nidia een baan als chauffeur om haar de vernedering te besparen haar hand op te moeten houden bij de staat zonder voor haar geld te werken. Het was werk waar Nini volledig ongeschikt voor was, want zo slecht als ze tegenwoordig rijdt, destijds was het nog erger.

De korte Canadese herfst maakte plaats voor een poolwinter, wat fantastisch was voor Andrés – die inmiddels Andy heette –, die het genot van schaatsen en skiën ontdekte, maar voor Nidia, die het maar niet warm kon krijgen en leed onder het verlies van haar man en haar vaderland, was het onverdraaglijk. Het aanbreken van een aarzelend

voorjaar, met bloemen die als een fata morgana op een morgen ineens waren opgekomen op plekken waar voorheen aangetrapte sneeuw had gelegen, kon haar niet opbeuren. Ze voelde zich ontworteld en had haar koffer altijd gepakt klaarstaan, in de hoop terug te keren naar Chili zodra de dictatuur voorbij was, zonder zich te kunnen voorstellen dat dit zestien jaar zou gaan duren.

Nidia Vidal bleef een paar jaar in Toronto, waar ze de dagen en de uren telde, tot ze Paul Ditson II ontmoette, mijn Popo, hoogleraar aan de Universiteit van Californië in Berkeley, die naar Toronto was gekomen om een serie lezingen te geven over een onduidelijke planeet, waarvan hij het bestaan probeerde te bewijzen met poëtische berekeningen en een enorme verbeeldingskracht. Popo was een van de weinige Afro-Amerikaanse astronomen in een beroep met een overstelpend blanke meerderheid, een bekendheid op zijn vakgebied, met verscheidene boeken op zijn naam. Als jonge man had hij een jaar in Kenia aan het Turkanameer gezeten om de oude megalieten die in die streek voorkomen te bestuderen, en hij had op grond daarvan de theorie ontwikkeld – gebaseerd op archeologische ontdekkingen – dat die basalten kolommen astronomische observatoria waren, en dat die driehonderd jaar voor het begin van de christelijke jaartelling hadden gediend om de Borana-maankalender op te baseren, die tot de dag van vandaag in gebruik is bij herders in Ethiopië en Kenia. In Afrika leerde hij zonder vooroordeelen te observeren, en zo waren zijn vermoedens begonnen van het bestaan van die onzichtbare planeet, waarnaar hij sindsdien tevergeefs de hemel afspeurde met de krachtigste telescopen.

De Universiteit van Toronto had hem in een hotel geïnstalleerd, in de suite die ze altijd voor bezoekende academici huurden; er werd hem een auto met chauffeur ter beschikking gesteld, en zo kon het gebeuren dat Nidia Vidal de

opdracht kreeg hem gedurende zijn verblijf rond te rijden. Toen hij hoorde dat zijn chauffeur uit Chili kwam, vertelde hij haar dat hij in het La Silla-observatorium was geweest, en dat je op het zuidelijk halfrond constellaties waarneemt die in het noorden onbekend zijn, zoals de melkwegstelsels Kleine Magelhaense Wolk en Grote Magelhaense Wolk, en dat op sommige plekken de nachten zo helder en schoon zijn en het klimaat zo droog is dat het de ideale plek is om het firmament te bestuderen. Op die manier had hij ontdekt dat melkwegstelsels zich groeperen in patronen die op spinnenwebben lijken. Het is een romaneske toevaligheid te noemen dat zijn bezoek aan Chili indertijd ten einde liep op dezelfde dag in 1974 dat zij met haar zoon naar Canada was vertrokken. Toen ik dat hoorde bedacht ik dat ze misschien wel tegelijkertijd op de luchthaven hadden zitten wachten op hun respectievelijke vluchten zonder dat ze elkaar waren tegengekomen, maar volgens hen was dat volslagen onmogelijk, want die mooie vrouw zou hem zijn opgefallen, en zij zou hem ook hebben gezien, want een neger was in Chili nog tamelijk bijzonder indertijd, zeker eentje die zo lang en knap was als Popo.

Nidia beseftte daar in Toronto al na één ochtend rondrijden met haar passagier op de achterbank dat die de zeldzame combinatie bezat van een briljante geest en de fantasie van een dromer, maar dat hij daarbij ook een volstrekt gebrek vertoonde aan het gezonde verstand waar zij bij zichzelf zo prat op ging. Nini heeft me nooit kunnen uitleggen hoe ze achter het stuur in dat drukke verkeer tot die conclusie kon komen, maar feit is dat ze helemaal gelijk had. De astronoom was net zo verloren in het leven als de planeet die hij zocht aan de hemel; hij was in staat om in een mum van tijd uit te rekenen hoelang een ruimteschip er met een snelheid van 28.268 kilometer per uur over doet om de maan te bereiken, maar wist zich geen raad met een elektrisch koffiezetapparaat. Ze had het vage klapwieken van de liefde in

geen jaren meer gevoeld en die man, zo heel anders dan de andere mannen die ze in de drieëndertig jaar van haar leven had gekend, vond ze intrigerend en aantrekkelijk.

Popo, nogal geschokt door de gedurfde rijstijl van zijn chauffeur, was ook nieuwsgierig, naar de vrouw die schuilging achter dat te ruime uniform en die berenjagersmuts. Hij was geen man die makkelijk toegaf aan romantische ingevingen, en gesteld dat hij op het idee was gekomen om haar te verleiden, dan had hij het vast veel te lastig gevonden om dat uit te voeren. Nini daarentegen, die niets te verliezen had, besloot de astronoom te tackelen voordat hij klaar was met zijn lezingen. Ze vond zijn opvallende mahoniekleur aantrekkelijk – ze wilde hem helemaal zien – en had het gevoel dat ze veel gemeen hadden: hij zijn astronomie en zij haar astrologie, wat volgens haar praktisch op hetzelfde neerkwam. Verder had ze bedacht dat ze, allebei van zo ver gekomen, voorbestemd waren om elkaar op die plek van de aarde en op dat tijdstip in hun leven te ontmoeten, want zo stond het in de sterren geschreven. Toen al liet Nini haar leven bepalen door haar horoscoop, maar ze liet niet alles aan het toeval over. Voordat ze het initiatief nam voor een verrassingsoverval, had ze zich ervan vergewist dat hij een goede positie had, vrijgezel was, gezond en maar elf jaar ouder dan zij, hoewel zij op het eerste gezicht voor zijn dochter kon doorgaan als ze tot hetzelfde ras hadden behoord. Jaren later zou Popo lachend vertellen dat als zij hem niet in de eerste ronde al knock-out had geslagen, hij nu nog verliefd op de sterren zou zijn.

Op dag twee kwam de professor voorin zitten om zijn chauffeur beter te kunnen bekijken en maakte zij verschillende onnodige omwegen door de stad om hem de tijd te gunnen dat ook te doen. Diezelfde avond, nadat ze haar zoon te eten had gegeven en hem in bed had gestopt, trok Nidia haar uniform uit, nam een douche, stiftte haar lippen en meldde zich bij haar prooi met de smoes dat ze hem een